

stejného žánru a na mnohé společné prvky. Považuji za správné autorovo konstatování, že jak v srbské a v ostatních literaturách jugoslávských národů, tak také ve světové literatuře se při hodnocení děl pro děti a mládež přistupovalo jednak exaktně, jednak subjektivně. Kromě toho se ovšem hodnotilo dílo rovněž z hlediska etického a receptivního, tj. na základě vztahu kniha – čtenář.

Prezentace hodnot díla čtenáři závisí především na tom, jakou odbornou průpravu má kritik, nako-lik je schopen odhalit všechny nuance hodnoceného díla, racionálně určit barvitost stylu, vrstevnatost, sílu působivosti, bohatství a hloubku pravdivosti, krásu emocí, básnické obrazy, strukturu a všechny další obsahové a výrazové prvky. Otázka, zda je dílo pro dospělé nebo pro děti či i pro dospělé i pro děti nemá literární povahu a vychází ze vztahu dílo – čtenář. Pokud kritika stanoví, že jde o intencio-nální dílo pro děti a mládež, pak by měla vzít v úvahu rovněž další mimoliterární kritéria: např. přijetí díla z hlediska etického, ideového a sociálního nebo výchovný a vzdělávací aspekt.

Ve třetí části knihy se S. Marković zabývá společenskou angažovaností v literatuře pro děti a mj. upřesňuje terminologická spojení *literatura národně osvobozenického boje* a *literatura pro děti s tematikou národně osvobozenického boje*. Doporučuje je užívat jako pomocné termíny, ni-koli jako označení literárního období nebo ucelených literárních jevů.

V samostatných příspěvcích S. Marković charakterizuje a hodnotí srbskou i šife jugoslávskou tvorbu pro děti a mládež v jednotlivých desetiletích druhé poloviny 20. století z hlediska obsahového, námětového i žánrového. Autory dělí na ty, kteří píší pro děti, pro dospělé a děti a pro děti a také pro dospělé. Autor dále zdůrazňuje význam dětských časopisů a literárních příloh v dení-cích pro literární výchovu, poukazuje na úlohu školní četby, dětských festivalů, ročních přehlídek a dalších akcí, které přispívají k výchově dětí a mládeže.

Uzavírám slovy Ivana Navratila, o němž jsem se zmínil na začátku. V úvodu k prvnímu číslu časopisu Prorok (Vedež) Navratil mj. napsal: *Musíme poznat sebe. Aby člověk poznal sebe, musí poznat své bratry a celý svět, neboť jedině pak uvidí, že je člověkem a zamiluje si lidi. Kniha po-máhá tento cíl uskutečnit.*

Ivan Dorovský

V MEANDRECH TVORBY ANDRZEJE KUŚNIEWICZE

Mieczysław Dąbrowski: *Nierzeczywista rzeczywistość. O twórczości Andrzeja Kuśniewicza*. Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa 2004, 216 s.

Monografie o díle Andrzeje Kuśniewicze *Nierzeczywista rzeczywistość* nevyšla v roce 2004 zcela náhodně. Stalo se tak u příležitosti stého výročí autorova narození. Jejím základem se stala kniha Mieczysława Dąbrowského, která v malém nákladu vyšla v osmdesátých letech pod názvem *Nierzeczywista rzeczywistość. Twórczość Andrzeja Kuśniewicza na tle epoki* (Warszawa, 1987). Studií o nejrůznějších aspektech Kuśniewiczovy tvorby vznikla a vzniká v Polsku celá řada. Zcela však chyběl ucelený pohled na jeho rozsáhlé dílo, jež by současně předkládala jistá interpretační východiska a osvětlil některé mechanismy fungující u Kuśniewicze. Na tento deficit Mie-czysław Dąbrowski zareagoval a přepracoval svoji starší práci – očistil text od řady dnes již neči-telných nebo málo nosných pasáží, naopak jej obohatil o pasáže, který objasňují Kuśniewiczovo vidění dějin a roli vzpomínek v jeho knihách. To práci nesporně obohatilo o další klíčovou per-spektivu, neboť ve všech autorových románech představuje narace de facto zápis procesu vzpomí-nání. Navíc se téměř celé Kuśniewiczovo dílo se váže k osudům zaniklého společenství, k němuž náležela i jeho rodina, k drobné šlechtě a inteligenci usazené ve východní Haliči, multietnickém a mnohojazyčném území, které se po dělení Polska ocitlo v rakouském záboru, a tím ve sféře kul-turního vlivu mnohonárodnostního organismu habsburské monarchie. Dąbrowského monografie tak může pomoci badatelům v objasnění fenoménu, že území, přes něž se převálily fronty obou světových válek, a které bylo jevištěm revolucí a občanských válek, zažilo krvavé etnické střety, pacifikace, deportace, odsuny, nacistický i stalinský teror, zanechalo po sobě literaturu, jež vypo-vídá o ztraceném ráji pozemské rozkoše a přináší obraz idylické krajiny.

V části nazvané *Mit androgyne* se Dąbrowski podrobněji věnuje roli sexuality a erotiky v Kuśniewiczových románech. Na nich také ilustruje využití řady prvků faustovského a odysseovského mýtu. Pokouší se rovněž najít odpověď na otázku, proč bývá Kuśniewicz označován za prozaika, který v sobě nese cosi z dědictví Jamese Joyce či Marcela Prousta, a dochází k závěru, že oním důvodem může být skutečnost, „že jeho spisovatelství bylo od počátku spisovatelstvím kultury, spisovatelstvím „učeným“ (něco jako *docta poesis*). Nasyčené citáty z literatury, aluzemi spisovatelských postupů, vnitřními odkazy otevřeně koketovalo s celým zázemím soudobé i dřívější kultury, zvláště pak v její mytologické vrstvě, s tradicí polské i cizí literatury, navazovalo na známé, avšak občas nečekané filozofické odkazy, odvolávalo se na malířství způsobem nejen koloristickým, vnějším, ale hledalo v něm intelektuální, filozofické podněty. Stejně jako v hudbě.“ (s. 20, překlad můj) Současně si je vědom toho, že ačkoliv Kuśniewicz vyrůstal na proustovské tradici, je jeho koncepce odlišná především v přístupu ke vzpomínkám.

Byť je v knize pozornost soustředěna především na interpretaci myšlenkového obsahu Kuśniewiczovy tvorby (básnické i mnohem významnější prozaické), prostor je ponechán také pohledu na její formální stránku a pokusu o celkovou charakteristiku autorovy poetiky. Připočteme-li padesát stran přinášejících výběr ze soukromé i oficiální korespondence, rozmanité osobní dokumenty a fotografie ze spisovatelova rodinného archivu, dostáváme do rukou hodnotnou monografii, která představuje v současnosti zřejmě nejlepší kompendium poznatků o Kuśniewiczově tvorbě a skrývá v sobě neobyčejně velký potenciál pro její další vědecké zkoumání.

Michal Przybylski

HLOUBKA A ŠÍŘE SLOVENSKÉ LITERATURY

Viera Žemberová: *Kontinuita a kontext textu. Literárnohistorické a interpretačné prieniky do slovenskej literatúry dvoch storočí*. Náuka, Prešov 2004, 467 s.

Známa slovenská literární vědkyně rozdělila svou práci založenou na statích napsaných v 90. letech 20. století, zde publikovaných buď poprvé, nebo podruhé v rozšířené a opravené verzi, do čtyř oddílů, které přiměřeně reprezentují její badatelské zájmy a také metodické a metodologické přístupy. Přitom se opírá o práce slovakistické, ale také obecně teoretické – kromě slovenských zejména o české.

První oddíl *Autor a literárny proces* je do značné míry anticipován úvodní studií o vztahu autora umělecké (krásné) literatury, literární vědy a literární výchovy: autorka nezapře orientaci na recepční složku literární komunikace, autor-badatel by neměl být jen „transportérem“ znalostí, ale svým promyšleným přístupem by měl cíleně modelovat aktivní účast studenta v procesu literární výchovy. Funkční průnik různorodých disciplín a přístupů, které Žemberová taxativně vyjmenovává (s. 8), je metodou i cílem.

Hned první studie řáda do živého: s odkazem na slovenské i české teoretiky a na koncepcí kostnické školy ukazuje na to, že nelze již vystačit s dosavadními dějinami literatury na principu montáže, jakéhosi prvotního uspořádání fragmentů neusilujících o celistvost, ale koncipovat je jako jeden z textů kultury (N. Krausová aj.). V aplikaci na dějiny slovenské literatury (včetně koncepce J. Vlčka) autorka dokládá značné úsilí, které se od 90. let minulého století uplatnilo při koncipování byť jen dílčích syntéz a také doplňování „bílých míst“.

Ve studii *Romantici a slovenský realizmus* ukazuje autorka na prolínání romantismu, realismu a novoromantismu v slovenské literatuře, což bylo ovšem charakteristické i pro jiné slovanské literatury.

Kdybychom měli vystihnout akcenty badatelského typu Viery Žemberové, museli bychom uvést fenoména autora a jeho „dílny“ (Rusové tomu kdysi říkali „tvorčeskaja laboratorija“), proces interpretace a recepce a také tzv. literární život. Poslední komponent svého bádání pak manifestuje ve studii *Autori a literárny život od sedemdesiatych rokov a Autori a literárny život v deväťdesiatych rokoch*. Na rozdíl od příliš jednoznačné preference čtenáře a čtenářství jako „hrdiny“ literárního procesu, ukazuje Žemberová na důležitost autora, jeho koncepcí a jeho života na společen-